

Řemeslné cechy spojené s vinařstvím v okolí Valtic

KATALOG NEJVÝZNAMNĚJŠÍCH
LISTIN A PEČETIDEL

Cechy řemeslníků

Výroba produktů nutných k životu člověka provází lidstvo již od počátků, avšak teprve od určitého stupně vývoje se objevují lidé, kteří se věnují jen jednomu oboru řemeslné výroby, své výrobky nabízejí za úplatu svým sousedům a tím si zajišťují obživu. Nemusí si tedy přitom obstarávat obživu zemědělstvím. Tito řemeslníci se u nás objevují ve středověku, kdy se usazují ve vznikajících městech. Ta jim poskytují lepší podmínky pro vykonávání jejich živnosti než malé vesnice, a to zejména díky trhům, na nichž mohou nabízet své výrobky.

V počátečních fázích zakládání měst panovala v řemeslné výrobě značná svoboda, teprve s rostoucím počtem řemeslníků se začínala přijímat určitá pravidla, zejména vymezující vztahy jednotlivých řemeslníků mezi sebou, vztahy mezi řemeslníky a námezdními pracovními silami a konečně poměr mistra a mladého uchazeče o vyučení. Ve velkých městech vznikaly první organizace sdružující řemeslníky jednoho oboru již na konci 13. století, do těch menších se tyto tzv. řemeslnické cechy rozšířily během 16. století.

Hlavním důvodem vzniku a existence cechů však nebyla ochrana řemeslníků, ale aktivní regulace počtu řemeslných dílen podle nabídky a poptávky. Velmi brzy totiž dobrovolné členství vystřídal členství povinné, takže nečlenové cechu byli stíháni a nesměli v daném městě působit. Představení cechu dbali důsledně na počet mistrů daného řemesla ve městě a určovali

i počet učedníků a tovaryšů jednotlivých mistrů. Každý z učedníků a tovaryšů také po ukončení doby svého učení, před tím, než odešel získat další zkušenosti do světa, obdržel od cechovních představených list dotvrzující vyučení. Naopak u příchozích tovaryšů byly tyto listy z míst jejich vyučení vyžadovány. Tento přísně uzavřený systém však nakonec působil negativně, protože bránil konkurenci a ve svém důsledku vedl k zaostávání za moderními trendy v jednotlivých řemeslech.

Vzhledem k tomu, že se činnost cechovních organizací po několika století de facto nezměnila, byla v 19. století jejich existence považována za překážku svobodného rozvoje řemesel, což vedlo k jejich následnému zrušení.

Cech stolařů Mikulov

Cech stolařů vznikl v Mikulově nedlouho před rokem 1584, protože tento letopočet nese typář pečeti cechu. Kulaté pečetidlo o průměru 33 mm nese v pečetním poli zdobenou kartuši s atributy stolařského řemesla – kružidlem, kterým je prostrčena pila. Kolem kružidla je rozdělený nápis NICOLSBVRG, v horní části pečetního pole je uveden letopočet 1584. Pečetní pole je lemováno linkou, která odděluje opis ve znění: X SIGIL.DES.HANDTWERCKS.DER.TISCHLER. Opis je od okraje pečeti oddělen vavřínovým věncem. Nejstarší písemností stolařského cechu z Mikulova je však až potvrzení cechovních artikulí Františka z Ditrichštejna, vydané v Mikulově 5. března 1594. Nový plán města potvrdil cechovním starším v deseti bodech všechna dosavadní práva a výsady, týkající se mimo jiné přijímání nových mistrů do cechu, výuční doby, poplatků odevzdávaných do cechovní pokladny, cechovní samosprávy, zaopatření zestárlých mistrů, bohoslužeb v kostele apod. Františkem z Ditrichštejna potvrzená statuta stolařského cechu jsou jediná, která se dochovala, lze však předpokládat, že až do poloviny 19. století se příliš neměnila.

5. března 1594 Mikulov – František z Ditrichštejna potvrzuje starší cechovní artikule cechu stolařského v Mikulově. Listina je uložena ve Státním okresním archivu Břeclav se sídlem v Mikulově, fond Cech stolařů Mikulov, listina č. 1.

Pečetidlo cechu stolařů Mikulov – Mosazný kotouč o průměru 33 mm, v pečetním poli je položena rozvinutá listina obklopená rostlinným dekorem. Na listině spočívá bohatě profilovaný štítek se znamením rozevřeného kružidla, přes ně je vodorovně prostrčena pila. Horní část kružidla rozděljuje nápis, jehož další část je mezi rozevřenými hroty: vpravo NI, vlevo KL, mezi hroty SBVRK. Nad štítkem je na listině letopočet 1584. Pečetní pole je lemováno linkou, nad níž je opis s textem: x SIGIL. DES.HANDTWERCKS.DER.TISCHLER“. Po obvodu pečetidla je vavřínový věnec.

Pečetidlo je uloženo ve Státním okresním archivu Břeclav se sídlem v Mikulově, fond Sběrka typářů a kovových razítek, č. 35.

Cech zednický a kamenosochařský Mikulov

Ne vždy měli mistři jednoho řemesla svůj vlastní cech. V menších městech, jako byl i Mikulov, se stávalo, že se mistři méně rozšířených řemesel, která si navíc byla blízká svým zaměřením, sdružovali do společných cechů. Patrně někdy během 17. století se v Mikulově do cechu sdružili zedníci a kamenosochaři, kteří teprve v roce 1675 získali od Ferdinanda, knížete z Ditrichštejna, cechovní řád. Cechovní řád upravoval poměry uvnitř cechu, podmínky přijímání nových mistrů do cechu, výuční doby učedníků a tovaryšů, výši poplatků odevzdávaných do cechovní pokladny, cechovní samosprávu, zaopatření zestárlých mistrů apod. V nezměněné podobě zřejmě platil i ve století následujícím, v roce 1760, kdy si cechovní starší nechali vyhotovit ověřený opis stávajícího cechovního řádu.

MUSEUM
IN
BRECLAV
1857

In. N. IX 29

Ich der hochwürdigsten, allergnädigsten er-
 heuchten Privilegia, welche, auf mein
 gütigen Herrn Landgrafen, bittwürdig ist
 und laubt mir zu verfahren, gestatten
 freigeht, und laubet ist.

Ich der Herr Landgraf von Gottes Gnade
 der ersten Reichsgrafen, Grafen
 von Dittichstein, zur Reichsburg,
 Erbschaft in Carlsberg, Ritter des
 goldenen Hirschen, des Reichsgrafen
 Magt. Ulrich von Scharf, Graf
 von Carlsberg, und Grafen, Magt. von
 Carlsberg, Grafen in Österreich
 Grafen von Carlsberg.

Ich der Herr Landgraf von Gottes Gnade
 der ersten Reichsgrafen, Grafen
 von Dittichstein, zur Reichsburg,
 Erbschaft in Carlsberg, Ritter des
 goldenen Hirschen, des Reichsgrafen
 Magt. Ulrich von Scharf, Graf
 von Carlsberg, und Grafen, Magt. von
 Carlsberg, Grafen in Österreich
 Grafen von Carlsberg.

11. listopadu 1760 – Opis zakládající listiny cechu zednického a kamenosochařského v Mikulově, vydané Ferdinandem, knížetem z Dittichštejna na Mikulově. Původní listina byla vydána ve Vídni 2. května 1675. Listina je uložena ve Státním okresním archivu Břeclav se sídlem v Mikulově, fond Cech zedníků a kamenosochařů, listina č. 1.

Cech tesařský Mikulov

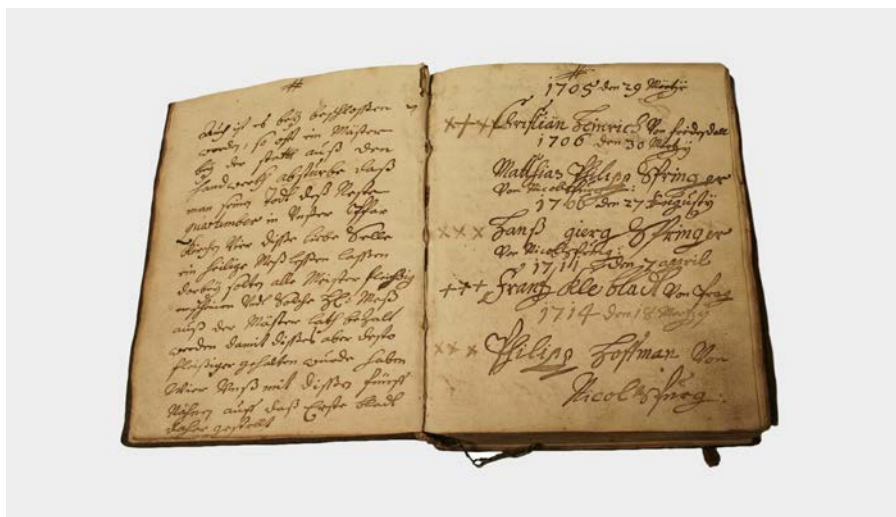
Tesařské řemeslo bylo pro život města jedním z velmi důležitých, je proto s podivem, že cechovní písemnosti tohoto cechu v Mikulově se dochovaly až z 18. století. Přitom je téměř jisté, že cech zde vznikl nejpozději na přelomu 16. a 17. století, ne-li dříve. Rovněž cechovní řád z roku 1715 v sobě skrývá starší ustanovení. Stejně jako tomu bylo v jiných případech, i tesaři mohli po založení svého cechu převzít cechovní řád od některého již existujícího cechu tesařů z jiného města. Pro ověřování svých dokumentů používali tesaři cechovní pečeti, bohužel dnes nedochované.

1. září 1714 – Listina císaře Karla VI., v níž potvrzuje cechovní řád mikulovských tesařů, vydaný původně 21. března 1713. Listina je uložena ve Státním okresním archivu Břeclav se sídlem v Mikulově, fond Cech tesařů Mikulov, listina č. 1.

Cech bednářský Mikulov

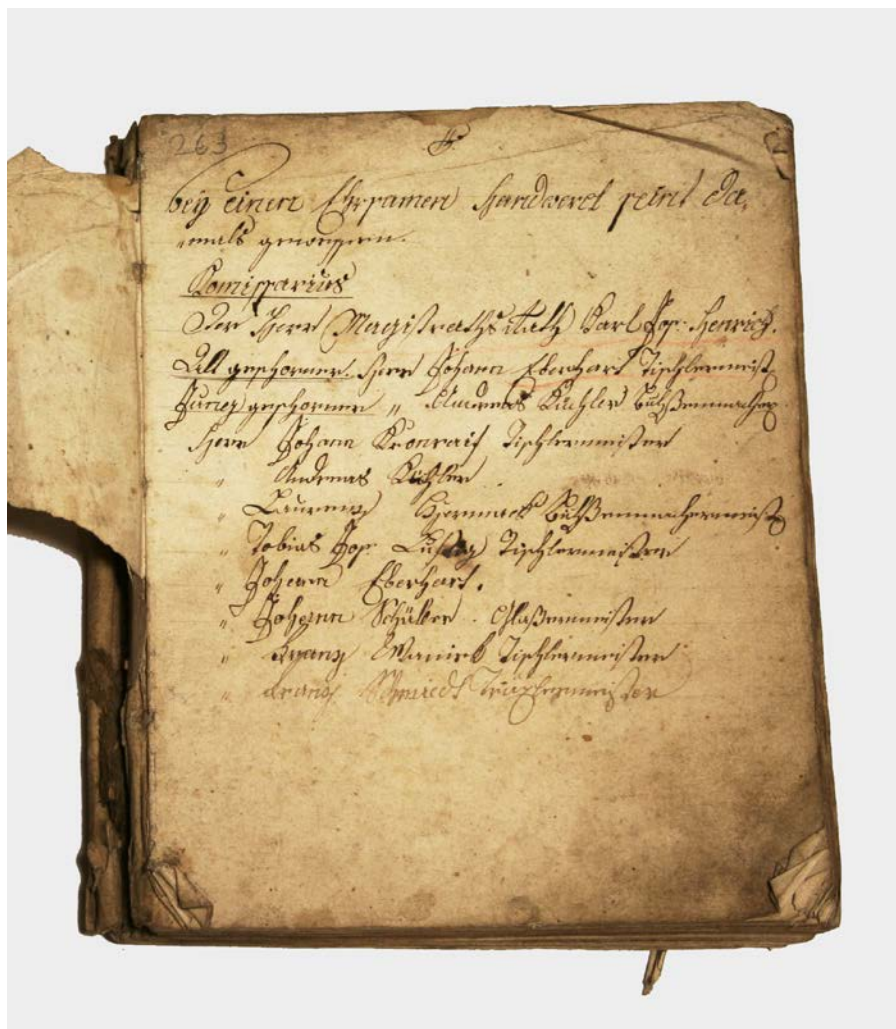
Bednářské řemeslo bylo jedno z mnoha dřevozpracujících řemesel, nutných pro provoz města i přilehlého okolí. I přes nesporný význam tohoto řemesla, zvláště ve vinorodém Mikulově, nevíme o počátcích cechu bednářů ve městě nic, rámcově můžeme jeho vznik položit na přelom 16. a 17. století. Známy není ani cechovní řád, v základních bodech však jistě velmi podobný řádům jiných mikulovských cechů. Stejně jako tomu bylo v jiných případech, i bednáři mohli po založení svého cechu převzít cechovní řád od některého již existujícího cechu bednářů z jiného města. Zachovala se pouze kniha mistrů cechu bednářského, která obsahuje zápisy o přijetí mezi mistry a příjmy a výdaje cechu z let 1817–1865.

1705–1865 – Kniha mistrů cechu bednářského v Mikulově (obsahuje zápisy o přijetí mezi mistry a příjmy a výdaje cechu). Kniha je uložena ve Státním okresním archivu Břeclav se sídlem v Mikulově, fond Cech bednářský Mikulov, kniha č. 1.

Sdružený cech zámečníků, stolařů a sklenářů v Hustopečích

Existenci řemesel máme v Hustopečích doloženu poměrně pozdě, vývoj řemesel se zde však od ostatních sídel podobného typu nelišil. Samostatný cech měli v Hustopečích především řezníci, protože Hustopeče byly v 16. století střediskem dobytčích trhů, na kterých se prodával především dobytek z Uher. Řeznický cech je v Hustopečích připomínán k roku 1579. Zřejmě ve stejné době jako řezníci si svůj cech zřídili i soukeníci a pekaři. Další řemesla v Hustopečích už takový význam neměla a vlastní cechy si nezaložila, ale v 17. století byl založen sdružený cech zámečníků, stolařů a sklenářů, který si nechal svá privilegia potvrdit od vrchnosti v roce 1673 a pak ještě v roce 1829.

Potvrzení artikulí cechu zámečníků, stolařů a sklenářů v Hustopečích z roku 1673 – Listina je uložena ve Státním okresním archivu Břeclav se sídlem v Mikulově, fond Sdružený cech Hustopeče, listina č. 2.

Cech kovářský Podivín

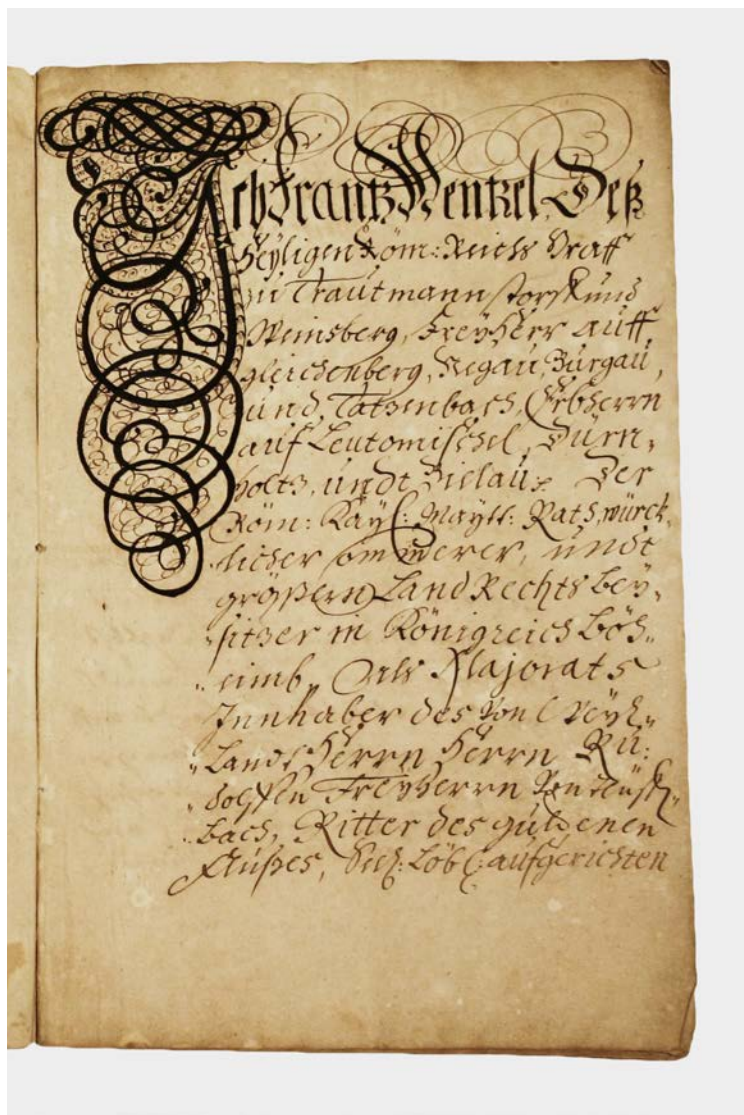
Cechy existovaly v Podivíně zřejmě již v 16. století (první zmínka o Podivíně se váže v Kosmově kronice k roku 1067), potvrzení cechovních privilegií (artikulí) se však dochovala až z 18. století. Z roku 1698 pochází nejstarší zmínka o cechu kovářském. V tomto roce si nechali předtavení cechu potvrdit svá privilegia u kovářských cechmistrů v Brně. Od kdy a jak dlouho cech působil, bohužel nevíme, více zmínek o něm se nedochovalo.

Potvrzení artikulí cechu kovářského v Podivíně, které vydali kovářští cechmistři v Brně v roce 1698. Kniha je uložena ve Státním okresním archivu Břeclav se sídlem v Mikulově, fond Cech kovářů Podivín, nezpracováno.

Cech bednářský Drnholec

Bohužel nevíme, kdy bednářský cech v Drnholci vznikl. Drnholec si během 16. a 17. století, kdy cechy nejčastěji vznikaly, prošel nelehkým obdobím. Často měnil majitele, během třicetileté války dokonce úplně zpustl. Nový rozvoj městečka přišel až počátkem 18. století, kdy se dočkal nového majitele, kterým byl František Václav z Trauttmansdorfu. Cechy, které zde již fungovaly, se právě od něj dočkaly potvrzení výsad (artikulí). Jednalo se o cechy bednářů, řezníků a obuvníků. Potvrzení výsad pro cech bednářský je jediným dokladem působení tohoto cechu v Drnholci. Jak dlouho zde tento cech působil, nevíme. Je pravděpodobné, že cech fungoval až do zrušení cechů v polovině 19. století.

Listina Františka Václava z Trauttmansdorfu z roku 1709, v níž potvrzuje výsady pro bednářský cech v Drnholci. Listina je uložena ve Státním okresním archivu Břeclav, fond Cech bednářů Drnholec, nezpracováno.

Cechy kolářů, kovářů a bednářů Valtice

Poměrně rozvinutou řemeslnou výrobu měly Valtice již na počátku 15. století. Ze 150 držitelů domů se jich řemeslem živila téměř třetina. Běžná řemesla tu byla zastoupena velmi bohatě, je zde doloženo například pět krejčích, čtyři kováři, tři řezníci, dva hrnčíři, tesař, bednář, nožíř, pasíř a další. Ze stejné doby jsou navíc v pramenech doloženy ve Valticích cechovní domy, je tedy logické předpokládat, že ve Valticích existovaly cechy již před husitskými válkami.

Během husitských válek, které zasáhly jihomoravský region poměrně citlivě, utrpěly Valtice značné škody. Po jejich ukončení se však město velmi rychle vzpamatovalo a na přelomu 15. a 16. století bylo opět významným tržním a obchodním centrem na pomezí Moravy a Dolních Rakous.

V 16. století, které bylo dobou rozmachu řemeslnických cechů, se ve Valticích rozvíjela jejich činnost; a můžeme předpokládat, že cechy, které mají sice zachované písemnosti až ze 17. a 18. století, existovaly již v této době. Většina valtických cechů také působila až do poloviny 19. století, kdy se pomalu přetvořily v modernější společenstva jednotlivých řemesel.

17. dubna 1626 Vídeň – Listina císaře Ferdinanda II., ve které potvrzuje artikule cechu kolářů ve Valticích. Listina je uložena ve Státním okresním archivu Břeclav se sídlem v Mikulově, fond Cech kolářů Valtice, listina č. 1.

12. dubna 1715 – Listina císaře Karla VI. v níž potvrzuje artikule cechu kolářů ve Valticích. Listina je uložena ve Státním okresním archivu Břeclav se sídlem v Mikulově, fond Cech kolářů Valtice, listina č. 2.

Pečetidlo cechu kolářů Valtice – Železný kotouč o průměru 38 mm, v pečetním poli spočívá pozdně gotický štít lemovaný rostlinným ornamentem. Na štítu nahoře leží neurčitý nástroj zleva doprava, pod ním je sekyra širočina. Ve spodní polovině štítu je umístěno kolo se dvanácti loukotěmi, vlevo i vpravo od něj je tečka. Pečetní pole je lemováno linkou, nad níž je opis „X SIGILTER WAGNER.I.T.STATUEI SPVRRC“. Uvnitř pole je kolem linky devět teček. Po obvodu pečetidla je vavříňový věnec. Pečetidlo je datováno do 18. století. Listina je uložena ve Státním okresním archivu Břeclav se sídlem v Mikulově, fond Sběrka typářů a kovových razítek, č. 74.

15. října 1716 – Listina císaře Karla VI., v níž potvrzuje artikule kovářskému cechu ve Valticích. Listina je uložena ve Státním okresním archivu Břeclav se sídlem v Mikulově, fond Cech kovářů Valtice, listina č. 1.

20. února 1750 – Listina císařovny Marie Terezie, v níž potvrzuje artikule kovářskému cechu ve Valticích. Listina je uložena ve Státním okresním archivu Břeclav se sídlem v Mikulově, fond Cech kovářů Valtice, listina č. 2.

Pečetidlo cechu kovářů Valtice – Mosazný kotouč o průměru 42 mm, v pečetním poli je položen pozdně gotický štít, po celém obvodu lemovaný kartušemi a rostlinným ornamentem. Na štítu je pokosem kůň ve skoku, v pravém horním rohu a pod břichem koně je podkova. Pečetní pole je lemováno linkou, nad níž je opis „X MATHIAS X BAIR X MICHAEL X NITSCA X M.V.V.TS“. Po obvodu pečetidla je vavřínový věnec, pod ním linka. Pečetidlo je datováno do 18. století. Pečetidlo je uloženo ve Statáním okresním archivu Břeclav se sídlem v Mikulově, fond Sběrka typářů a kovových razítek, č. 75.

4. března 1774 – Listina císařovny Marie Terezie, v níž potvrzuje artikule bednářskému cechu ve Valticích. Listina je uložena ve Státním okresním archivu Břeclav se sídlem v Mikulově, fond Cech bednářů Valtice, listina č. 2.

17. dubna 1775 – Listina Krajského úřadu v Korneuburgu, v níž potvrzuje artikule bednářskému cechu ve Valticích. Listina je uložena ve Státním okresním archivu Břeclav se sídlem v Mikulově, fond Cech bednářů Valtice, listina č. 1.

Pečetidlo cechu bednářů Valtice – Mosazný kotouč o průměru 32 mm, na barokním oboustranně vykrojeném štítu je položeno rozevřené kružidlo hroty dolů, v horní čtvrtině po obou stranách kružidla jsou bednářské paličky topůrkem vzhůru, mezi hroty je další palička topůrkem vzhůru se segmentově tvářeným želízkiem. Po stranách štítu v poli je po květině. Pečetní pole je lemováno vavřínovým věncem, ve spodní čtvrtině přerušeným štítem, nad nímž je opis „X FELSCHPERCK.S.DER.PINDER:ZV:“. Po obvodu pečetidla je vavřínový věnec. Pečetidlo je datováno do 18. století. Pečetidlo je uloženo ve Státním okresním archivu Břeclav se sídlem v Mikulově, fond Sběrka typářů a kovových razítek, č. 73.

Národní
zemědělské
muzeum

Valtice

Katalog vznikl jako vědecký výstup k výstavě
Příběh o poctivém řemesle a hojnosti dobrého vína.

Autor: Mgr. Kamila Svobodová, Ph.D.

Národní zemědělské muzeum, s. p. o.
Muzeum vinařství, zahradnictví a krajiny
Zřizovatelem muzea je Ministerstvo zemědělství.